

ХАНС КРИСТИАН АНДЕРСЕН

„НЕЩО“

Превод от датски: Светослав Минков, —

chitanka.info

— Искам да направя нещо — каза най-старият от петимата братя, — искам този свят да има някаква полза от мене! Нека положението ми си остане най-скромно — не е беда. Стига само това, което направя, да бъде полезно. Ще правя тухли, от тях има нужда, а това е все нещо.

— Да, но нещо съвсем нищожно! — рече вторият брат. — Това, което искаш да правиш, е празна работа. Такова просто нещо може да извърши и машината. Не, аз мисля, че за мене най-добре ще е да стана зидар — това наистина е нещо! Ще стана занаятчия, ще вляза в еснафското сдружение, ще си имам собствено знаме и собствена кръчма. Да! И ако работата ми тръгне добре, ще взема и чираци, ще се наричам господар, а жена ми — господарка. Ето, туй е вече нещо.

— И все пак е нищо! — каза третият брат. — Какво звание е това — зидар! В града има много хора, които стоят по-горе от занаятчиите. Ти може да си най-прекрасният човек, но щом си занаятчия, винаги ще принадлежиш към простолудието. Не, аз ще си избира нещо по-хубаво! Ще стана архитект, ще се заловя с изкуство, ще се наредя до първите хора в царството на духа. Разбира се, аз ще трябва да почна отдолу, ще трябва да бъда най-напред прост чирак, да ходя с каскет, макар че съм свикнал да нося копринена шапка, после ще трябва да разнасям бира и ракия на калфите, които ще ми говорят на „ти“, а туй е твърде обидно! Но аз ще си въобразявам, че всичко това е карнавална игра и че утре, сиреч в деня, когато свърша учението, ще тръгна по свой собствен път и нищо друго няма да ме интересува. Аз ще постъпя в академията, ще се науча да рисувам и ще стана архитект. Да, това наистина е нещо, дори повече от нещо! Аз ще вляза във „висшето общество“ и пред името ми ще стои званието „архитект“. Ще строя непрекъснато, както са строили други преди мене. Ето, туй наричам аз „нещо“.

— А според мен, и твоето „нещо“ е също нищо! — обади се четвъртият брат. — Не, аз няма да ходя по чуждите стъпки и да подражавам на другите. Аз искам да стана гений, искам да направя нещо повече, отколкото вие тримата заедно! Аз ще стана творец на нова работа, ще начертая план на здание, според климата и строителните материали на страната, според бита на народа и неговата култура, и към това здание ще прибавя още един етаж за моя собствен гений!

— Ами ако климатът и материалите не стават за нищо? — намеси се петият брат. — Тогава това ще бъде много неприятно. Народният бит също може да бъде преувеличен и обезобразен, а развитието на културата ще те изпревари тъй бързо, че ти не ще го догониш. Виждам още отсега, че никой от вас не ще направи нещо полезно, колкото и голямо мнение да имате за себе си. Но туй не ме интересува — правете, каквото искате. Аз пък ще стоя настрана и ще се мъча да разбирам това, което вие вършите. Във всяка работа има нещо лошо, несполучено — ето тия недостатъци аз ще търся и осъждам. А и това е все нещо!

И той наистина постъпи тъй и хората казваха за него:

— Тоя умник положително притежава нещо! Жалко само, че нищо не върши!

Но тъкмо затова всички виждаха у него „нещо“

Да, тая история е къса и все пак тя няма да има край, докато светът съществува.

Но какво стана с петимата братя? Мигар никой не постигна нищо?

Нека слушаме нататък — това е цяла приказка.

Най-старият брат, който правеше тухли, забеляза скоро, че от всяка негова тухла пада по една малка монета. Наистина тая монета беше медна, но няколко медни монети, събрани заедно, образуваха сребърен далер, а с далера, където и да похлопаш — при хлебаря, при месаря, при шивача, с една дума, при когото и да било, — вратите се разтварят широко пред тебе и ти получаваш всичко, което ти е нужно. Вярно е, че при изработката някои тухли се ронят и стават на парчета, но и парчетата влизат в работа и дават нещо!

Една бедна жена на име Маргарита искаше да си построи къщица върху висок насип срещу морето. Тя получи всички счупени тухли заедно с няколко цели като прибавка, защото най-старият брат имаше добро сърце, макар че правеше само тухли. Бедната жена сама си издигна къщицата. Тя беше наистина малка и тясна, единственото ѝ прозорче стоеше изкривено на една страна, вратата — твърде ниска, а сламеният покрив — лошо сложен, но все пак и това жилище можеше да служи за подслон. От прозорчето се откриваше далечна гледка към морето, чиито вълни се разбиваха яростно о насипа и обливаха със солени пръски къщицата, която продължаваше да си стои на мястото

дори и тогава, когато майсторът на нейните тухли беше вече отдавна умрял и заровен в земята.

Вторият брат умееше да строи по-хубави къщи от бедната Маргарита и затова стана зидар. Като издържа изпита си за калфа, той метна на рамо една торба и потегли на път с песента на зидарите:

*Аз млад съм, с бодър дух прелитам
през планини, гори, поля —
самичък по света се скитам —
и чужди домове строя.*

*Щом в родния си край се върна —
на старите липи в града, —
аз мойта мила ще прегърна
и дом за нас ще изградя.*

Скоро калфата скитник стана майстор и когато се върна в родината си, започна да гради къща след къща. Застрои цяла улица. А когато улицата бе свършена и разхубави града, всички издигнати от него къщи му построиха малък дом, който стана негов собствен. Как? Нима къщите могат да строят? Ако ти им зададеш този въпрос, те няма да ти отговорят, но хората ще ти кажат: „Разбира се, улицата му построи къща!“. Тая къща бе наистина малка, с глинен под, но затова пък, когато стопанинът влезе вътре и започна да танцува с годеницата си, от всяка тухла на стените израсна по едно цвете и стаята блесна така, като че бе украсена с най-прекрасни шарки. Чудесна беше тая къщица и стопаните ѝ бяха много щастливи. Отпреде ѝ се развяваше знамето на зидарското сдружение, а калфите и чираците на стопанина викаха „Ура!“. Да, туй несъмнено беше „нещо“! После стопанинът умря, а и това също значи нещо!

Третият брат, който искаше да стане архитект, беше отначало чирак при един дърводелец, носеше каскет и тичаше из града с поръчки от калфите. Сетне той постъпи в академията, стана архитект и хората започнаха да се обръщат към него с думите: „Ваша милост!“.

Да, ако къщите от новата улица построиха дом на брата зидар, то пък самата улица бе кръстена на името на архитекта и най-красивата

къща беше неговата. Туй вече беше „нещо“ и самият архитект беше „нещо“. Децата му бяха „благородни“, а когато той умря, жена му остана знатна вдовица. Неговото име се запази завинаги на ъгъла на улицата и се повтаряше от всички като име на улицата. Да, това наистина беше „нещо“!

После дойде редът на четвъртия брат, който искаше да стане гений и да създаде нещо ново, особено, и то с прибавка на още един етаж. Но тоя етаж се събори, а заедно с него падна и строителят и си счупи главата. Затова пък нему бе устроено великолепно погребение, със знамена и музика, с цветя из улиците и с хвалби във вестниците. Над гроба му бяха произнесени три речи, една от друга по-дълги, а това му достави голямо удоволствие, защото той обичаше да се говори за него. Над гроба му издигнаха и паметник, наистина само на един етаж, но и туй все пак значи нещо.

И тъй, той умря и бе погребан, както другите трима братя. Но последният, петият — оня, който всичко критикуваше, остана жив. И тъкмо затова той трябваше да каже последната дума. „Той е умник“ — говореха за него хората. Но ето че най-сетне удари и неговият час. Той умря и отиде пред вратите на рая. Тук душите на покойниците винаги чакат ред, наредени по две. Той трябваше да застане заедно с друга една душа, която също искаше да влезе в рая. Тя беше душата на старата Маргарита от къщицата върху насипа.

— Тая бедна душица сигурно са поставили до мен, за да изпъкне по-силно разликата помежду ни — каза си мъртвият. — Коя си ти, бабичко? И ти ли искаш да влезеш тук? — попита той.

Старата жена му се поклони съвсем ниско. Тя помисли, че с нея говори самият свети Петър, вратарят на рая.

— Аз съм бедна и самотна жена, аз съм старата Маргарита от къщицата върху насипа — каза тя.

— Е, кажи ми сега какво си направила, какво си свършила на земята?

— Ах, право да си кажа, нищо добро не съм сторила, нищо такова, заради което би трябвало да ме пуснат тук! Само по милост мога да се мушна през вратата.

— Как напусна ти земята? — продължаваше да я разпитва той само за да мине времето, докато чакаше реда си.

— Ей богу, не зная как се случи това! През последните години бях тъй болна и слаба, че не можах да издържа, когато трябваше да стана от леглото и да изляза неочаквано на студа и вятъра. Тая зима беше ужасно сурова. Няколко дни времето бе тихо, но много студено — ваша милост навярно си спомня, — морето беше покрито с лед, додето поглед стига. Всички хора от града бяха излезли да се поразходят по леда — там, разправяха, се пързали на кънки, някои дори и танцували. Там свиреше музика и се даваше угощение. Аз слушах музиката от леглото в стаичката си. Настъпи вечерта. Месечината се показва на небето и макар да не беше още в пълния си блясък, изглеждаше много красива. Аз гледах от леглото си морето и забелязах, че в далечината, на самия край на небето, изплува неочаквано едно бяло облаче. Аз лежах и гледах това облаче, гледах в средата му и черната точка, която ставаше все по-голяма и по-голяма, и изведнъж се досетих какво значи това. Аз съм стара и опитна и макар че такива неща не се случват много често, познах веднага облачето и ме обхвана ужас. Два пъти вече в живота си бях виждала подобно явление и знаех, че то предвещава страшна буря с прилив и че тая буря ще се разрази точно над тия хора, които сега танцуват и се веселят на леда. Кой да ги предупреди, ако никой от тях не знае това, което знаех аз? Стана ми страшно. Почувствувах се силна както никога. Слязох от леглото и се приближих до прозореца — по-нататък не можех да мръдна от слабост... Но все пак успях да отворя прозореца. Аз видях как хората тичаха и играеха по леда, видях как във въздуха се развяваха знамена. Слушах как децата викаха „ура!“, а момците и девойките пееха песни. Да, там хората се веселяха, а в това време бялото облаче с черната точка все повече се приближаваше. Аз почнах да викам с всичка сила, но никой не ме чу, защото бях много далеч. Още малко — и страшната буря щеше да връхлети и всички хора, които се намираха върху леда, щяха да загинат. Те не можеха да ме чуят, аз няхах сили да отида при тях — ах, ако можех да ги изтегля някак на брега! Тъкмо в тоя миг милостивият господ ми внуши мисълта да запаля леглото си, да запаля дори къщицата си, само за да се спасят хората отсреща. Запалих огъня — червеният пламък се изви високо, аз успях да се измъкна навън и там останах да лежа, защото нозете ми се подкосиха. Пламъкът се развя и през прозореца, проби покрива. Хората съгледаха пожара и се спуснаха да спасят бедната

старица, която, както те предполагаша, щеше да изгори жива. На леда не остана нито един човек. Аз ги чувах как се приближават и в същото време чувах как във въздуха затрещяха сякаш топовни гърмежи. Приливът надигна леда и го разчупи на хиляди късове. Но затова пък хората успяха да стигнат до насипа, дето върху мен падаха вече искри. Всички бяха спасени! Само аз, както изглежда, не можах да издържа студа и уплахата и тъй се намерих пред вратите на небето. Казват, че те се отварят дори за такива бедни хора като мен, а аз нямам сега дори малката си къщица върху насипа. Кой знае дали ще ме пуснат да вляза!

Но в тоя миг небесните двери се отвориха и един ангел въведе бабичката вътре. От нея падна сламка от леглото ѝ — една от ония сламки, които тя бе запалила, за да спаси толкова много хора. И тая сламка се превърна веднага в чисто злато и ставаше все по-голяма и по-голяма, докато най-сетне се покри с прекрасни цветя и листа.

— Ето, виж какво донесе бедната жена! — рече ангелът. — Ами ти какво си донесъл? Да, зная, ти нищо не си направил, не си направил дори една тухла! Да би могъл да се върнеш отново на земята и да донесеш поне една тухла! Сама за себе си тя нищо не би струвала, но все пак, при добра воля, и туй би било нещо. Но ти не можеш да се върнеш и аз не мога да сторя нищо за тебе!

Тогаваша за него се застъпи душата на бедната Маргарита от къщицата върху насипа.

— Неговият брат — каза тя — ми подари всички тухли и тухлени парчета, от които построих къщицата си, а за такава бедна жена като мене това беше много нещо. Не може ли всички тия тухли и парчета да бъдат сметнати за една тухла? Нали тук е изворът на милосърдието, а той се нуждае от милосърдие?

— Твоят брат, когото ти смяташе за най-нищожен и чийто занаят ти се струваше презрян — рече ангелът, — ти отделя сега частица от своите заслуги. Ти няма да бъдеш изпъден. Ще можеш да останеш тук пред вратите и да размишляваш как да поправиш живота си на земята. Но ти не ще влезеш в рая, докато не извършиш наистина нещо!

„Аз бих казал това много по-добре!“ — помисли си безделникът.

Помисли си, но не изказа гласно мисълта си, а туй все пак беше нещо!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.